

Metody rozpočtování

MPR_SUR

Rozpočtování

- Základní otázka: „Jak co nejlépe využít zdroje, které má organizace k dispozici?“
  - alokuje zdroje na veřejné služby a projekty
  - může pomoci stanovit cíle
  - může pomoci zlepšit výkon organizace
  - otázka odpovědnosti vůči veřejnosti

Rozdíly v rozpočtování vlády a soukromého sektoru

<i>Rozpočtování vlády</i>	<i>Rozpočtování soukromého sektoru</i>
chrání zájmy občanů a podporuje obchody (businesses)	je založeno na soukromém zájmu: cílem je maximalizovat čistý příjem, bez zájmu o usnadnění ekonomické aktivity ostatních
je závislé na nalezení dohody mezi „rozhodovateli“ o existenci a důležitosti společenských problémů	závisí na tržních úvahách, které provázejí rozhodování o rozpočtu
vyžaduje, aby rozhodnutí o rozpočtu byla učiněna na veřejném fóru otevřeném pro daňové poplatníky a pro média	je prováděno na základě vzorců profesionálů pracujících v soukromí (důvěrné informace)
začleňuje rozsáhlé finanční kontroly, vytvořené pro prevenci proti korupci, nadměrnému půjčování, nadměrně vysokým daňovým sazbám a proti schodkovým výdajům	je prováděno v souladu s finančními praktikami, které jsou kontrolovány trhem a účetními předpisy
v souvislosti s odpovědností občanům sleduje cíle efektivnosti a hospodárnosti tím, že vyrovnává krátkodobé a dlouhodobé společenské zájmy	je izolováno od veřejnosti a je odpovědné jenom podílníkům; cílem je maximalizovat zisk v krátkém období

Nabídkový systém veřejné správy

- nedostatečné zohlednění potřeby občana jako „zákazníka“ veřejné správy, jako plátce a uživatele veřejných statků a veřejných služeb
- veřejná správa jako „relativně autonomní“ systém bez ohledu na prověření skutečného účelu svých činností ve vztahu ke skutečným potřebám občanů.

Poptávkový systém veřejné správy (1)

- identifikace aktuálních potřeb společnosti
  - přímé vyjádření
  - nepřímé vyjádření
- zohlednění potřeby těch, co ještě nevstupují do pole veřejné volby (příští generace) popř. jsou z tohoto pole vyloučeni (marginalizovaní jedinci a skupiny obyvatel)

Poptávkový systém veřejné správy (2)

- indikátory a mechanismy - identifikace dílčích zájmů + transformace v zájmy veřejné
- strategické myšlení a plánování
- výkonnostní audity
- promítnutí definovaných veřejných zájmů do cílů jednotlivých veřejných politik

Nabídkový a poptávkový přístup k tvorbě veřejného rozpočtu

	Nabídkový přístup	Poptávkový přístup
Metody rozpočtování	Převládá přírůstkové rozpočtování	ZBB, programové rozpočty,..
Časový horizont	Krátkodobý (jednoroční)	Střednědobý (3-5letý)
Volnost v příjmové oblasti	Přetrvává „brutto – rozpočetnictví“	„Netto-rozpočetnictví“
Management rozpočtů v organizacích	Centralizovaný, sledují se vstupy	Decentralizovaný, sledují se výstupy a výsledky
Alokace zdrojů	Subjektivní a netransparentní	Transparentní, formulované financování (kalkulační vzorce)
Audit/kontrola	Kontrola shody, následná kontrola	Kontrola výsledků ex-ante, předběžná kontrola

V současné praxi převažuje nabídkový přístup k tvorbě rozpočtu.

Dominující metodou tvorby rozpočtu je přírůstková metoda.

Metody rozpočtování

TRADIČNÍ ZPŮSOBY TVORBY ROZPOČTŮ

- přírůstkový způsob
- limitovaný rozpočet

ALTERNATIVNÍ ZPŮSOBY TVORBY ROZPOČTŮ

- metoda nulové základny (Zero-Based Budgeting, ZBB)
- metoda performance budgeting – rozpočtování zaměřené na výkon
- metoda programového rozpočtování (Planned Programmed Budgeting System – PPBS)

Přírůstkový způsob

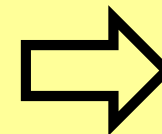
Limitovaný rozpočet

Metoda nulové základny

Programové rozpočtování

Výkonově orientované rozpočtování

- posun od rozpočtování zaměřeného na kontrolu výdajů k rozpočtování založenému na řízení výsledků
- snaží se reagovat na základní omezení položkového rozpočtování

základní omezení položkového rozpočtování

- krátkodobá orientace
- roztržitost
- to, že pozornost je zaměřena spíše na stupy než na výsledky organizace.
- nevypovídá o tom, čeho mělo být vynaložením výdajů dosaženo ve vztahu k zabezpečovaným službám.

Výkonově orientované rozpočtování

- tlak na kvalitu fungování organizace
- dva základní úkoly rozpočtu
  - zabezpečit zdroje
  - definovat cíle a ukazatele jejich hodnocení
- rozpočtový proces, v němž jsou zdroje přímo spojeny s konkrétními, měřitelnými výstupy

Výkonově orientované rozpočtování může přinést odpovědi na otázky:

- Co chceme, aby naše organizace zabezpečovala? Co chceme, aby bylo učiněno v dané oblasti?
- Jaké jsou základní podmínky, za kterých mohou být tato naše očekávání splněna?
- Co je třeba učinit, aby byly tyto základní podmínky vytvořeny?
- Jak zjistíme, že jsme je vytvořili?
- Kolik a jak bude třeba vydat prostředků k tomu, aby byly naše cíle naplněny?

Manažerská odpovědnost

- S manažery je sjednána kvalita výkonu a jsou definovány zdroje
- Prostředky rozpočtu jsou potom vynakládány tak, aby bylo stanovených cílů dosaženo
- Hodnocení dosahování ukazatelů výkonu slouží k realizaci zodpovědnosti manažerů.

Cíle výkonově orientovaného rozpočtování

- vytvořit plán činnosti organizace, který zajistí dodržení celkových částek rozpočtu příjmů a výdajů
- zajišťovat prostředí pro srovnávání nákladů a kvality poskytovaných služeb
- zajistit průběžné hodnocení, zda cíle, kterých se snaží organizace dosahovat, jsou naplňovány

Obsah výkonově orientovaného rozpočtu

- vstupy
- výstupy (výkony)
- výsledky

Vstupy

- průměrné náklady na jednotku výkonu při dané kvalitě
- analýza marginálních nákladů

Výstupy (výkony)

- přímé výsledky jednotlivých politik obce

Výsledky

- přímé efekty toho, že se daná služba realizuje
- cíl při zabezpečování veřejných služeb
- dopady realizace politik

Ukazatel výkonu

- měřítko, pro které máme dostupná data a které nám podává informace o tom, zda je našich cílů při zabezpečování veřejných služeb dosahováno a do jaké míry

1. Výkonové ukazatele mohou být seskupeny podle linie

- poptávka

  - pracovní činnosti

    - výstupy

      - výsledky

        - dopady

Typ ukazatele	Příklad
Poptávka	- Počet oznámených krádeží, za posledních pět let - Počet telefonních hovorů oznamujících probíhající vloupání, za posledních pět let - Ocenění ukradeného majetku
Průběh činností	- Počet hovorů, které odpovídaly na vloupání a krádež - Počet vyšetřených vloupání a krádeží - Počet hodin strávených vyšetřováním - Počet sepsaných hlášení - Počet vloupání a krádeží, které řešil soud
Výstup	- Počet zatčených pro krádež a vloupání - Počet odsouzených pro vloupání a krádež - Ocenění navráceného majetku - Procento z hodnoty celkového majetku, které bylo navráceno
Výsledek	- Snížení počtu hlášených krádeží a vloupání - Nárůst podílu obyvatel a obchodníků, které odpověděli, že se cítí bezpečněji - Snížení počtu občanů, kteří drží zbraň - Snížení pojistných nákladů obyvatel
Dopady	- Vyšší hodnocení práce policie - Vyšší základně pro daň z prodeje (rozvoj obchodu v oblasti) - Stabilnější střední třída

2. Rozpočet v ukazatelích kvantity a kvality

	Kvantita	Kvalita
Vstupy	- Kolik studentů studovalo tento rok	- Počet studentů na jednoho učitele - Podíl učitelů, kteří mají další stupeň vzdělání - Počet kursů zajišťovaných mimo základní plán studia
Výsledky	- Počet studentů, kteří ukončí školu - Počet studentů, kteří museli opakovat ročník	- Podíl studentů, kteří ukončí vzdělání v běžném čase - Podíl studentů, kteří po absolvování školy nastoupí do práce - Podíl studentů, kteří jsou po absolvování školy přijati na univerzitu - Výše průměrného platu absolventa po dvou a pěti letech

- třetí možností je sledování produktivity, tedy nákladů na jednotku výkonu
- organizace může využívat i kombinace těchto tří přístupů

Definované ukazatele by měly být:

- Zvládnutelné
- Logicky provázané
- S dostatečnou vypovídací schopností
- Stabilní
- Politicky věrohodné

Zavádění výkonově orientovaného rozpočtování v organizaci

- **Hlavní fáze:**
  - definování ukazatelů výkonu,
  - vytvoření provázanosti mezi ukazateli výkonu a alokací rozpočtových prostředků,
  - vytvoření systému zpráv o dosahování stanovených výkonů,
  - ustanovení celého procesu.